

Макаров Марк Анатолійович,
докторант кафедри кримінального
процесу НАВС, кандидат юридичних наук

ВИРІШЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ПИТАННЯ ПРО ДОЛЮ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ

Відповідно до ч. 2 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК), одним із процесуальних джерел доказів є речові докази. Їх поняття наведено у ст. 98 цього Кодексу. Речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Документи є речовими доказами, якщо вони містять зазначені ознаки.

Зберігання речових доказів здійснюється за правилами, передбаченими ст.100 КПК. Крім того, це питання регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104, якою затверджено Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження[1].

Із загального правила щодо зберігання речових доказів, визначеного ч. 5 ст. 100 КПК, є виняток. Під час проведення досудового розслідування питання про долю деяких із них вирішується слідчим суддею. У п. 2-4 ч.6 ст.100 КПК вказано, що речові докази, які не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а

також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, за рішенням слідчого судді:

- передаються для реалізації, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, в разі відсутності письмової згоди власника;

- знищуються, якщо такі товари або продукція, що піддаються швидкому псуванню, мають непридатний стан, в разі відсутності письмової згоди власника;

- передаються для їх технологічної переробки або знищуються, якщо вони відносяться до вилучених з обліку предметів чи товарів, а також якщо їх тривале зберігання небезпечне для життя чи здоров'я людей або довкілля.

Виникає запитання, чому законодавець надав слідчому судді, а не слідчому або прокурору повноваження приймати такі рішення. Частина ч. 6 ст. 100 КПК передбачає можливість вирішувати долю речових доказів лише за ухвалою слідчого судді «для запобігання незваженому рішенню щодо розпорядження доказами або неврахування інтересів осіб, яким ці речі належать»[2, с. 262].

Порядок прийняття слідчим суддею рішення про долю вказаних речових доказів визначає ч. 7 ст. 100 КПК. Зазначено, що у випадках, передбачених п. 2-4 ч. 6 цієї статті, слідчий за погодженням з прокурором або прокурор звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, або до суду під час судового провадження, яке розглядається згідно зі ст.ст.171-173 цього Кодексу.

Отже, розгляд клопотання про реалізацію, знищення, передачу для технологічної переробки речових доказів має відбуватись з дотриманням порядку, що регулює прийняття слідчим суддею рішення про застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження як арешт майна.

Вважаємо, що регламентація даного питання має бути іншою. Під час дії КПК 1960 р. на стадії досудового розслідування слідчим приймалось рішення про негайну здачу відповідним організаціям для реалізації речових доказів, що могли швидко зіпсуватися та які неможливо було повернути володільцеві. У юридичній літературі пропонувалось віднести

до компетенції судді прийняття цього рішення та передбачити у законі деталізовану процедуру судового розгляду подання органу досудового розслідування про їх реалізацію [3, с. 355].

Положенням, що регулює таку процедуру, слід доповнити ч.7 ст.100 чинного КПК, виключивши з неї слова «яке розглядається згідно зі статтями 171-173 цього Кодексу». У даній нормі доцільно визначити: вимоги, яким повинен відповідати зміст клопотання прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, про передачу зазначених у ч.6 цієї статті речових доказів для їх реалізації, технологічної переробки або знищення; особливості проведення судового розгляду та прийняття слідчим суддею рішення про їх долю.

На наш погляд, необхідно передбачити один виняток із правила ч.6 ст.100 КПК, що не можуть бути за рішенням слідчого судді передані для реалізації, технологічної переробки або знищені речові докази, які містять сліди кримінального правопорушення. Якщо товари або продукція, на яких вони є, піддаються швидкому псуванню, вони мають знищуватися за ухвалою слідчого судді, оскільки неможливо забезпечити їх зберігання. Однак перед цим потрібно виготовити копії слідів кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України: постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. №1104 // Офіційний вісник України. - 2012. - № 91. - Ст. 3697.

2. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О.А.Банчука, Р.О.Куйбіди, М.І.Хавронюка. - Х.: Фактор, 2013. - 1072 с.

3. Шило О.Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України / О.Г.Шило. - Х.: Право, 2011. - 472с.